

European
Climate Initiative
EUKI

Federal Ministry for the
Environment, Nature Conservation,
Building and Nuclear Safety

LIETUVOS
GAMTOS
FONDAS

E L F Estijos gamtos fondas

Teisinė analizė

Teisinė analizė apie nacionalinius įstatymus ir pelkininkystės
įgyvendinimo praktiką Lietuvoje

Romualdas Zemeckis
9-17-2018

1. Įvadas

Ši analizė yra projekto „Pelkininkystė Baltijos šalyse“ viena iš veiklų numatytų Estijos gamtos fondui. Bendrosios analizės tikslas yra: 1) patikrinti dabartinės pelkininkystės įgyvendinimo teisinės ir politinės sąlygas Lietuvoje; 2) pasiūlyti, kaip dabartinė sistema galėtų būti tobulinama pagal naują BŽŪP ir jos nacionalines įgyvendinimo priemones.

Projektą remia Europos klimato iniciatyvos (EUKI) programa. Tai Vokietijos federalinės aplinkos, gamtos apsaugos ir atominio saugumo ministerijos finansinis instrumentas, stiprinantis tarpvalstybinį Europos Sąjungos šalių dialogą ir bendradarbiavimą šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų mažinimo srityje ir skatinantis žinių bei patirties mainus.

Projektą vykdo Michaelio Zukovo gamtos apsaugos fondas (Vokietija), Greifswaldo pelkių centras (Vokietija), Lietuvos gamtos fondas, Estijos gamtos fondas, Latvijos ežerų ir pelkių tyrimų centras. Politiniai partneriai: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, Estijos aplinkos ministerija, Estijos kaimo reikalų ministerija, Latvijos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija.

2. Darbe naudojami terminai ir jų reikšmės

Pelkininkystė yra gana naujas ir lietuvių kalboje naudojamas tik labai siauros srities specialistų dirbančių aplinkosaugos srityje. Lietuvių kalbos terminų kūrimo būdai ir tendencijos skiriasi nuo anglų, prancūzų ar vokiečių kalbų. Kartais pakanka gerai išversti originalo kalbos termino dėmenis (žodžius), bet anaip tol ne visada. Rezultate, terminus tiesiogiai verčiant iš šių kalbų, terminas ne visad išlaiko prasmę. Todėl, šiame darbe siekiant aiškumo, studijoje trumpai apžvelgiama šio ir kitų naudojamų terminų reikšmės. Taip pat pateikiami pagrindiniai žemės ūkyje ir reglamentuojančiuose teisės aktuose naudojami terminai.

2.1. Terminų reikšmės žodynuose:

Pelkė- klampi vieta su stovinčiu vandeniu; liūnas. (Lietuvių kalbos žodynas) ¹. Pelkės įvairiuose techninėje literatūroje apibrėžiamos ir kaip nuolat įmirkę žemės paviršiaus plotai, kuriuose auga drėgmę mėgstantys augalai ir kaupiasi durpės. Jei durpės sluoksnis plonesnis nei 30 cm, tokie plotai vadinami supelkėjusiomis žemėmis. Pelkė, tai drėgmės pertekliaus plotas sausumoje, apaugęs specifine augalija. Pelkėse, laikui bėgant, iš augalijos liekanų susidaro durpių klodai. Pelkės skirstomos į aukštapelkes, žemapelkes, bet tarpines. Žemapelkės - pelkės, kurios maitinamos daug mineralinių medžiagų turinčių gruntinių ir/ar paviršinių vandenų. Jose auga specifinė, prie didelio drėgnumo ir maisto medžiagų gausos prisitaikiusi augmenija. Aukštapelkės - kritulių maitinamos pelkės, kurių augmenija yra prisitaikiusi išlikti esant dideliame drėgnumui ir nedideliems maisto medžiagų kiekiams vandenyje.

Ekologinis tvarumas- pagal Lietuvos terminologijos banką yra natūralių ir antropogeninių ekosistemų, jų komponentų, medžiagų ir energijos grandinių sugebėjimas grįžti į pusiausvyrą, kai jis yra sutrikęs.

Dirvožemis- pagal Lietuvos Terminologijos banko dirvožemis yra virš pamatinės uolienos esantis Žemės plutos sluoksnis, kurį sudaro mineralinės dalelės, organinė medžiaga, vanduo, oras ir gyvi organizmai.

---

¹ [Lietuvių kalbos žodynas](#)

Šią terminą patvirtino aplinkos ministras. Lietuvos dirvožemio įstatymo projekte dirvožemio apibrėžimas yra labai panašus, tačiau jame papildomai įtrauktas 100 centimetrų viršutinio sluoksnio storis.

Durpynas- vieta, kur yra durpių; durpinė pelkė. (Lietuvių kalbos žodynas)². Skirtingai nei pelkes, kuriose auga durpes formuojantys augalai ir vyksta durpėdara, **durpynais** (angl. peatlands) aplinkos specialistai vadina visus žemės plotus, kuriuose yra susiformavęs storesnis nei 30 cm durpės sluoksnis. Tačiau Lietuvos Respublikos Terminų banke, šis terminas turi „teiktino“ statusą, o tai reiškia, kad Valstybinės kalbos komisijos dar nėra aprobuotas. Pateiktuose vertimuose iš anglų ir vokiečių kalbos kalbama apie vietą kur kasamos durpės. Terminai „aukštapelkinis durpynas“, žemapelkinis durpynas ir „tarpinis durpynas“ VKK yra aprobuoti, tačiau jų apibrėžtyse yra rašoma apie durpių susiskaidymo laipsnį, o apie durpių sluoksnio storį, vandens lygį nėra nieko rašoma³.

Šlapynė- (angl. wetland) šlapias žemės plotas, kuriam būdinga savita augalija, pelkėjimo reiškiniai ir kurio ribos nustatytos teisės aktuose. Taip, šis terminas yra apibrėžtas ir aprobuotas LR Terminų banke, naudojamas Žemės ūkio ministerijos patvirtintuose teisės aktuose.

Pelkininkystė- pelkių ūkis; pelkėtyra (Lietuvių kalbos žodynas)⁴. Gamtosaugininkų dabar naudojamas terminas **Pelkininkystė** (ang. Paludiculture) – tai klimatui palankus natūralių ir atkurtų pelkių ūkinis naudojimas, apimantis vietinių pelkinių augalų produkcijos paruošą, natūralioms pelkių buveinėms būdingo hidrologinio režimo palaikymą ir (ar) atkūrimą, durpėdaros skatinimą, pelkių biologinės įvairovės apsaugą siekiant užtikrinti pelkių ekologinį stabilumą⁵. Šis terminas yra pateiktas Lietuvos Respublikos valstybinei kalbos komisijai aprobuoti ir šiuo metu LR terminų banke turi „teiktino“ statusą⁶. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės, Aplinkos ministerijos, bei Žemės ūkio ministerijos tinklapiuose, bei jų administruojamuose duomenų bazėse dokumentų ar kitos informacijos su tokio žodžio naudojimu nepavyko rasti.

Pelkininkystė yra žemės ūkis ir miškininkystė šlapiuose durpynuose. Pelkininkystė jungia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo iš nusausintų durpynų mažinimą, atstatant juose drėmę ir tęsiant žemės naudojimą ir biomasės gamybą šlapiomis sąlygomis⁷. Šis pelkininkystės apibrėžimas randamas wikipedijoje.

Pelkininkystė - tai šlapių ir atgaivinamų (kur atstatytas buvęs vandens lygis) durpynų naudojimas žemės ūkyje ar miškininkystėje. Pelkininkystė naudoja spontaniškai augintą arba kultivuotą biomasę iš šlapių durpynų tokiomis sąlygomis, kuriose durpės yra konservuojamos ar netgi naujai susiformuoja. (Wichtmann & Joosten 2007). Darant prielaidą, kad **pelkininkystėje** yra akcentuojamas durpynų ūkinis naudojimas, galima padaryti išvadą, kad lietuvių kalboje aiškiausias ir labiausiai Europoje naudojamo termino prasmę atitinkantis **pelkininkystės** apibrėžimas yra suformuluotas Wichtmann ir Joosten⁸. Norint dar didesnio aiškumo, reikėtų nagrinėti, ką reiškia „šlapias“ durpynas, kaip teisingai lietuviškai

² <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=durpynas&Ins=-1&les=-1>

³ http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.view_help?p_sid=1966872&p_page_no=1

⁴ [Lietuvių kalbos žodynas](#)

⁵ [Lietuvos gamtos fondas - Naujienos](#)

⁶ [Terminų bankas](#)

⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Paludiculture>

⁸ http://www.succow-stiftung.de/tl_files/pdfs_downloads/Projektinfos/Wichtmann%20et%20al.%202012_Bioenergieforum_Rostock.pdf

apibrėžti, suderinti su kitais jau naudojamais terminais (pvz. „šlapynė“), bet tai nėra šio darbo uždavinys, o jo rezultatas nuo patikslintos formuluotės nesikeis.

2.2. Teisės aktuose vartojami terminai:

Terminas "Pelkininkystė" nenaudojamas Lietuvos teisės aktuose. Labiausiai susijęs terminas yra "Wetland" (šlapynė). Sąvoka ir atitinkamas reguliavimas įstatymų kontekste skiriasi pagal pasirinktą požiūrį, pvz., šlapynės žemės ūkio paskirties žemėje, kuriuos reglamentuoja žemės ūkiui taikomi teisės aktai, miško šlapžemės, kurias reglamentuoja miškų įstatymas ir tt. Net kriterijai, taikomi šlapynėmis, skiriasi priklausomai nuo požiūrio / konteksto. Žemės plotai, tinkami žemės ūkio aplinkosaugos mokėjimams, yra žemės ūkio naudmenos, atitinkančios šiuos kriterijus:

- dirvožemis turi būti durpinis, o durpių sluoksnis ne plonesnis kaip 5 cm, arba priskiriamas šioms šlapynių dirvožemių grupėms – apneštasis puveningasis salpžemis – Adv-u (aliuvinis pelkinis užneštasis (palaidotasis) – Apu) arba deliuvinis karbonatingasis šlynžemis – GLk-y (deliuvinis glėjinis – DG2);
- turi vyrauti būdinga šlapynių augalija – kupstiniai švyliai, nendrės, puplaiškiai, pelkiniai asiūkliai, purienos, kimininės samanos, gegužliniai, kai kurios žaliosios samanos;
- žemė turi būti nenusausinta drenažu arba anksčiau nusausta drenažu ir 2006 m. inventorizavimo metu ar vėlesniu laikotarpiu pripažinta blogos būklės drenažu nusaustu plotu;
- žemėje neturi būti medžių ir krūmų, išskyrus medžius, kurie yra tradicinio kraštovaizdžio dalis. Teritorija medžiais neturi būti apaugusi taip tankiai, kad nebūtų prieinama gyvuliams ganyti;
- žemė negali būti ariama.

Kiekviename Žemės kadastro registre įregistruotame žemės sklype yra žemėlapiai, nurodantys plotus pagal žemės naudojimą. Žemės naudojimas gali būti keičiamas su atitinkamų institucijų patvirtinimu. Pagal tvarką Nr. 3D-37 / D1-40, patvirtintą 2005-01-20d. aplinkos ministras ir žemės ūkio ministras nustatė pagrindinius žemės naudojimo būdus: žemės ūkio paskirties žemę, miško žemę, vandens žemę, konsevacinę žemę ir kitų rūšių žemę. Studijai ir BŽŪP svarbiausi apibrėžimai yra susiję su žemės ūkiu.

Žemės ūkio paskirties žemė - žemės sklypai specializuotai sodininkystei, gėlininkystėje, šiltnamiuose, daigynuose ir kituose specializuotuose ūkiuose, sodai mėgėjams sodininkams, bendrai naudojamoms sodo žemėms, poilsio paskirties žemėms, kitiems žemės ūkio paskirties sklypams. Žemės ūkio ministras patvirtino BŽŪP ir kitais tikslais naudodamas daugiau specifinių apibrėžimų:

Žemės ūkio naudmenos- dirbamoji žemė, sodai, pievos, ganyklos, naudojamos arba tinkamos naudoti žemės ūkio augalams auginti.

Ariama žemė – žemės plotas, naudojamas žemės ūkio augalams auginti, pūdymui ir suiriamas dažniau nei kas penkeri metai.

Daugiametinių sodinių plotas – ne sėjomainos būdu auginamų sodinių plotas, išskyrus ganyklas arba pievas, įskaitant daigynus ir trumpas rotacijos želdinių plotus, kuriais žemė apsodinta daugiau nei penkeriems metams ir iš kurių pakartotinai gaunamas derlius.

Daugiametė ganykla arba pieva – užsėtas daugiametėmis žolėmis arba natūralus neiriamas penkerius ar daugiau metų žemės plotas gyvuliams ganyti, žolei ar žolės produkcijai gauti.

Ganykla arba pieva – užsėtas daugiametėmis žolėmis arba natūralus žemės plotas, įskaitant daugiameses ganyklas arba pievas, gyvuliams ganyti, žolei ar žolės produkcijai gauti.

Juodasis pūdymas – ariamosios žemės plotas, kurio žemė periodiškai įdirbama, tačiau einamaisiais metais nenaudojama produkcijai gauti.

Žaliasis pūdymas – ariamosios žemės plotas, kuriame siekiant pagerinti dirvos struktūrą auginti žemės ūkio augalai įterpiami į dirvą.

Konservacinė žemė– gamtinių rezervatų ir kultūros paveldo objektų žemės sklypai.

Gamtinių rezervatų žemė– žemės sklypai, skirti valstybiniais rezervatams ir rezervatinėms apyrboms, valstybinių parkų ar biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijų rezervatams, gamtos paveldo objektams, kuriuose draudžiama ūkinė veikla.

Miško žemė – ekosistemų apsaugos, rekreacinių, apsauginių ir ūkinių miškų sklypai.

Vandens žemė– ūkinei veiklai naudojami, rekreaciniai, ekosistemas saugantys ir bendrojo naudojimo vandens telkiniai.

Kita žemė – ši kategorija nesusijusi su tyrimu. Tai apima statyboms, keliams, infrastruktūrai, bendrai miestų ir kaimų naudojamą žemę ir kt.

3. Strateginiai nacionaliniai dokumentai ir jų ryšys su pelkininkyste

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtintos Nacionalinės tvaraus vystymosi strategijos SSGG analizėje minimi eksploatuojamieji durpynai ir vienas iš rodiklių yra atkurtas durpynų plotas. Jokio kito tiesioginio ryšio su durpėmis ar pelkėmis nėra⁹.

Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375 patvirtinta Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategija 2013-2050 metams. Pagal Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos viziją iki 2050 m. Lietuva užtikrins savo ekonomikos sektorių prisitaikymą prie aplinkos pokyčių. Tai bus padaryta dėl klimato kaitos ir klimato kaitos švelninimo, tai yra išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (šiltnamio efektą sukeliančių dujų) mažinimo, perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių konkurencingų ekonomikos, ekologinių naujovių diegimo technologijų, energijos gamybos ir naudojimo efektyvumo gerinimo ir atsinaujinančių energijos išteklių visuose ekonomikos sektoriuose.

Lietuvos klimato kaitos švelninimo politikos strateginis tikslas yra pasiekti, kad šalies ekonomikos augimo tempas būtų žymiai greitesnis nei šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo padidėjimas. Siekiama sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, kad 2020 m. jos neviršytų daugiau nei 15%, palyginti su 2005 m. išmetamais kiekiais sektoriuose, kurie nėra įtraukti į ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą (transportas, žemės ūkis, atliekų tvarkymas, kitos veiklos vykdančios pramonės įmonės, viešojo sektoriaus pastatai, namų ūkiai, žuvininkystė, statyba, paslaugos

---

⁹ [Nacionalinė tvaraus vystymosi strategija](#)

ir kt.). Tačiau strategija neturi sąsajų su durpynais, pelkėmis ir durpėmis¹⁰. Aplinkos ministro patvirtinta speciali klimato kaitos ir finansavimo programa dėl durpynų valdymo iš šios programos nenumatyta.

Lietuvos vyriausybės 2013 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 366 patvirtintas nutarimas "Dėl Klimato kaitos valdymo politikos strategijos 2013-2020 m. Nacionalinių strategijų įgyvendinimo tarpinstitucinio veiksmų plano patvirtinimo". Jį galima susieti su durpynų valdymu. Tačiau ten tik vienoje vietoje minėta, kad išnaudoti durpynai bus atkurti.

Lietuva dar neturi patvirtintos nacionalinės bioekonomikos strategijos ar programos. O Specialiojoje klimato kaitos programoje ir Aplinkos ministro patvirtintuose finansavimo iš šios programos teisės aktuose durpynų tvarkymui lėšų nenumatyta. Lietuvos Nacionalinėje Energetikos Strategijoje, kurią 2007 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. X-1046 patvirtino Lietuvos Respublikos Seimas, SSGG analizėje paminėtos durpės ir teigiama, kad jos per mažai naudojamos energetikoje, kaip viena iš vietinio kuro rūšių. Tačiau, ši strategija jau nebegalioja, o ją pakeitusioje ir LR Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 patvirtintoje Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje durpės ir durpynai visai nepaminėti.

2015 m. Balandžio 16 d. Seimas nutarimu Nr. XII-1626 patvirtino Nacionalinę aplinkosaugos strategiją. Strategijoje kalbama tik apie ribotą durpių išteklių kiekį: pagal 2012 m. Aplinkos ministerijos Lietuvos geologijos tarnybos duomenis reikia rekonstruoti 10,6 tūkst. hektarų durpynų. Strategija numato, kad durpynai bus reabilituoti, pertvarkyti atstatant buvusį žemės naudojimo potencialą arba pertvarkyti į vertingesnes ekosistemas, nei būtų buvę dėl išgaunamo durpių kiekio.

4. Nacionaliniai teisės aktai susiję su pelkininkyste

Lietuva yra drėgmės pertekliaus zonoje, nes kritulių kiekis apie 1,48 karto viršija išgaravusio vandens kiekį, todėl palankios žemės ūkio sąlygos gali būti sukurtos tik sausinant žemes. Melioracija Lietuvoje yra labai svarbi, nes apie 90 % visos žemės ūkio produkcijos išauginama nusausintose žemėse. Remiantis Lietuvos gamtos fondo skaičiavimais, bendras melioruotų pelkių ir durpynų plotas yra 0,44 mln. ha. Maždaug 36% visų durpynų naudojama žemės ūkiui. 0,23 mln. ha, kur ariama žemė užima 0,08 mln. ha, o pievos ir ganyklos - 0,14 mln. ha. Pasak Žemės ūkio ministerijos, per šlapia žemė, kurią reikia nusausinti, yra 3,4 mln. ha arba 85,9% visos žemės ūkio paskirties žemės ploto. Šiuo metu šalyje melioruotas plotas sudaro 2,98 mln. ha, daugiausia melioruota drenažu - 2,58 mln. ha. Iš jų 2,50 mln. hektarų yra žemės ūkio paskirties žemė. Šalyje 42% labiausiai palankių ūkininkauti vietovių buvo melioruotos, 28% yra vidutinio palankumo, 23% yra mažai palankios, 7% - labai mažo palankumo vietovės.

Žemių sausinimas pašalina drėgmės perteklių ir sureguliuoja dirvožemio vandens režimą, skatinantį dirvožemio mikroorganizmų ir augalų šaknų sistemos intensyvesnę vystymąsi, padidina augalams prieinamų maisto medžiagų kiekį dirvožemyje, tręšimo efektyvumą ir daugelio dirvožemių derlingumą. Kita vertus, jis veda prie durpių sluoksnių mikrobio skilimo, didelės šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, perteklinių maistingųjų medžiagų nutekėjimo į vandens telkinius, nusėdimo ir galiausiai prie derlingų žemių praradimo.

---

¹⁰ [Klimato kaitos strategija](#)

Nors žemė yra privatizuota, bet melioracijos įrenginiai priklauso valstybei. Melioracijos sistemos būklė Lietuvoje artėja prie kritinės. Anot ekspertų, be drenažo Lietuvos žemdirbiai būtų nekonkurencingi, todėl reikia rasti būdą, kaip sparčiau spręsti melioracijos problemas. Dabartinės melioracijos problemos didelė dalimi atsirado kuriant šią sistemą. Melioracijos projektai sovietmečiu buvo didelės apimties, tokios yra ir sausinimo sistemos. Daugelyje Vakarų Europos šalių žemių sausinimas buvo atliekamas pagal žemės savininkų pageidavimus ir pritaikytas jų ūkių reikmėms.

Dalis neefektyviai nusausintų žemių yra neproduktyvios. Dažniausiai jos apleistos ir nenaudojamos. Įrengtų melioracijos įrenginių būklė blogėja, plotai apauga pelkine augalija, kiti transformuojasi į krūmynus arba mišką. Nėra tikslų duomenų apie apleistą žemę Lietuvoje. Tačiau, remiantis įvairiais skaičiavimais, 2010 m. šis plotas galėjo siekti 0,7 mln. ha. Iš viso jis sudarė beveik ketvirtadalį viso žemės ūkio paskirties žemės ploto Lietuvoje. Pagal Registrų centro duomenis 2018 m. yra beveik 68,7 tūkst. apleistų žemės ūkio paskirties sklypų. Jie užima daugiau kaip 0,041 mln. ha, o tai sudaro apie 0,72% viso šalies ploto. Sumažėjimas šios teritorijos yra labai greitas. Miško plotai yra įtraukiami į miško kadastrą ir daugiau nebevertojami kaip žemės ūkio paskirties žemė, už kurią gali būti mokamos BŽŪP išmokos už žemę, bet vis dėlto ji gali gauti miško išmokas.

Tokios apleistos žemės galėtų lengviausiai būti panaudotos pelkininkystei. Tačiau, darant prielaidą, kad pelnininkystė taptų pelninga, galima būtų naudoti ir gamyboje esančias žemes, kur prireikus galima bus pakelti vandens lygį. Pasak Žemės ūkio ministerijos specialistų, galima pakeisti vandens režimą savo ūkyje, jei ūkininkas to nori. Tai atliekama įdiegiant reguliuojamą drenažo sistemą. Lietuvoje reguliuojamas drenažas yra skatinamas kaip priemonė pavasarį išsaugoti drėgmę dirvožemyje ir prireikus naudoti sausą vasarą, kai augalams trūksta drėgmės.

Tačiau, jei vandens lygio pakėlimas vieno savininko laukuose, tame pačiame upės baseine nėra problema, tas pats yra sudėtingiau, jei tos pačios drenažo sistemos naudojamos kartu su kaimynais. Drenažo sistemos yra didelės ir dažniausiai viena naudojasi keli žemės savininkai. Problema taip pat būtų didinti vandens lygį pagrindiniuose magistraliniuose melioracijos kanaluose. Visais atvejais vietos valdžios atstovai privalo būti informuoti apie galimus projektus ir turi būti gautas jų leidimas. Įstatymų registre pavyko rasti ir daugiau teisės aktų bei paaiškinti jų santykį su pelkininkyste žemiau esančioje lentelėje.

Teisės aktas	Ryšys su pelkininkyste ir komentarai
Aplinkos apsaugos įstatymas	Nebuvo paminėti durpynų, durpių ir pelkių terminai.
Žemės įstatymas	22 skyriuje teigiama, kad turi būti taikomos specialios sąlygos žemei, sakoma, kad šlapynes reikia naudoti pagal aplinkosaugos reglamentą ir kraštovaizdžio formavimą.
Saugomų teritorijų įstatymas	9.2 punkte apie rezervatų veiklos reguliavimą teigiama: draudžiama sausinti nenumelioruotas vietas, pakeisti šlapius ir kitus šlapius plotus į kitus plotus, rekultivuoti eksploatuojamus durpynus į kitų tipų, nei šlapžemių, rūšis. 24 skyrius sako apie veiklos reguliavimą "Natura 2000" teritorijose. Pavyzdžiui: buveinės turi būti saugomos ir palaikomos nustatytose Natura 2000 vietose. Todėl visos natūraliose vietovėse tinkamos 7xxx ir 9xxx buveinės (aukštapelkės, pelkiniai miškai ir kt.) neturėtų būti naudojami vietovėms, tinkamoms pelkininkystei. Tačiau, jei aptinkama buveinė, pavyzdžiui, buveinių žemėlapiuose (Aplinkos

	<p>ministerija, 2014 m.), tai yra abejotina, ar tokia buveinė bus neįtraukta į tinkamą pelkininkystei, ypač žemos kokybės, pablogėjusi, pvz. 7120 degradavusių pelkių. Lietuvoje įstatymas nenustato griežto reikalavimo saugoti ir išlaikyti visas buveines.</p> <p>Įprastinė veikla nėra uždrausta, yra tokios vietos, pvz., Ūkininkas gali be jokio klausimo paversti mezofitų pievą į ariamą žemę. Kitais atvejais, kai veikla priskiriama Poveikio aplinkai vertinimo kompetencijai (kai planuojama veikla yra "neįprasta"), tokios buveinės gali tapti išsaugojimo tikslu. Neegzistuoja aiški nuoroda, ar pelkininkystė yra papildomų vertinimų objektas.</p>
Polderių tvarkymo techninis reglamentas	Šis žemės ūkio ministerijos įsakymas yra svarbus, nes jame nustatomi reikalavimai polderiams, kuriuose yra galimų pelkininkystės vietų. Jo 40 paragrafe sakoma, kad vandens lygis pavasarį turi būti sumažintas bent 30 cm iki paviršiaus ir iki 50 cm rudenį, o tai praktiškai reiškia, kad jis yra orientuotas į įprastą žemės ūkio praktiką ir nėra palankus pelkininkystei.
Gamtos išteklių įstatymas	Nebuvo paminėti durpynai, durpės, pelkės.
Miškų įstatymas	Tik bendroje I dalyje mažos pelkės minimos, kaip miško žemės dalis.
Pažeistų po naudingų iškasenų panaudojimo žemių atstatymo metodika	<p>Aplinkos ministro pasirašyta tvarka sako, kad ekosistemų rehabilitacija yra svarbi durpynų rehabilitacijai. Pagrindinė durpynų ekosistemos atkūrimo priemonė yra hidrologinio režimo atkūrimas. Pagrindinė ekosistemos atkūrimo sąlyga yra požeminio durpinio sluoksnio, kurio storis ne mažesnis kaip 0,5 m, išlaikymas durpyne. Taip pat skoma, kad visos nukentėjusios ir sugadintos žemės gali būti paverstos užkirstos žemės ūkio paskirties žeme. Tačiau teisės akte nurodymų dėl durpynų naudojimo augalų auginimui, detalių apie drėgmės režimo juose atkūrimą, neįtraukta.</p> <p>Nepaisant to, kad egzistuoja tokia tvarka, įmonės nėra teisiškai įpareigosios atkurti ankstesnę ekosistemą dėl galimybės rinktis iš skirtingų variantų, pvz. išnaudotos teritorijos pavertimas į ežerą. Be to, įstatyme nėra nustatytas reikalavimas dėl durpių formavimosi, o sakoma, kad "atstatomoje vietoje turi būti ne mažiau kaip 0,5 metro durpių sluoksnio". Jei mes ieškome bet kokių galimybių pelkininkystei, manoma, kad bent jau tokia tvarka turėtų būti griežtesnė ir įpareigota atstatyti buvusius durpių sluoksnius arba inicijuoti ir palaikyti durpyną formuojančią augaliją. Išvada: ši tvarka yra nepalanki pelkininkystei.</p>
Melioracijos įstatymas	Melioracija labai dažnai yra kaltinama dėl durpynų sausinimo ir pelkių naikinimo. Tačiau apie durpynus, durpes ir pelkes neužsimenama ir LR Seimo 1993 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. I-323 patvirtintame Melioracijos įstatyme ir visuose jo redakcijose. Šiame įstatyme melioracija apibrėžiama, kaip „dirvožemio gerinimas hidrotechninėmis, kultūrtechninėmis, agromelioracinėmis ir kitomis priemonėmis siekiant sureguliuoti dirvožemio vandens, šilumos ir oro režimą, sudaryti geresnes sąlygas žemdirbystei, išsaugoti ir padidinti dirvos derlingumą, formuoti racionalią ūkio žemėvaldą“. Melioruota žemė – „žemės sklypas su įrengta ir veikiančia melioracijos sistema bei įgyvendintomis kultūrtechninėmis, agromelioracinėmis ir kitomis priemonėmis, sudarančiomis palankias sąlygas žemdirbystei vystyti“.

Specialios Žemės naudojimo sąlygos	Tai yra vienas pagrindinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų teisės aktų. Jame teigiama, kad pelkės ir upeliai yra saugomi taip, kad juos neleidžiama sausinti ir paversti jas žemės ūkio paskirties žeme. Tai apima visų rūšių aukštapelkes, pereinamąsias pelkes ir žemapelkes, o taip pat jų aplinką kur plotas yra didesnis nei 0,5 ha ir randamas didesnis nei 1 metro durpės sluoksnis.
Įstatymas dėl ypatingų žemės naudojimo sąlygų (2017 m. LR Seimui pateiktas projektas)	Straipsnyje Nr. 133 teigiama, kad pelkes ir upelius paversti ariama žeme arba užsodinti augalais yra draudžiama. Taip pat draudžiama paversti pelkes ir upelius į paviršinių vandens telkinių užimamą žemę, išskyrus įrengiant dirbtinius neišlyginto paviršiaus vandens telkinius, kurių žemės sklypo plotas neviršija 0,1 ha.

Iš dabar galiojančių LR Seimo, Vyriausybės, Aplinkos, Žemės ūkio ministerijų ir kitų valstybinių institucijų priimtų teisės aktų apžvalgos galima daryti išvadą, kad durpynuose veikla juose daugiausia reglamentuojama dėl juose esančių durpių naudojimo ir apsaugos.

Daugeliu atvejų Lietuvos teisės aktuose numatytas griežtas vandens reguliavimas: nekeičiant esamo drenažo saugomose teritorijose, nežiūrint į bet kokią analizę, ar šis draudimas daro neigiamą poveikį teritorijai; nusausinti žemės ūkio paskirties žemę ir polderius iki tam tikro lygio, tačiau yra galimybė valdyti atskirą vandens lygį be poveikio kaimyninėms žemėms. Durpių sluoksniai paprastai saugomi, jei tokia žemė yra užregistruota kaip šlapynė nacionaliniame kadaistre. Yra draudžiama juos sausinti, bet taip pat yra abejotina, ar galima drėkinti. Durpynų naudojimas atstačius juose vandens režimą, nenumatytas.

5. Bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP) ir pelkininkystės vystymas

Kadangi pelkininkystė - tai žemės ir miškų ūkis šiuo metu šlapiuose ir atgaivinamuose (kur atstatomas buvęs vandens lygis) durpynuose, tai ir galimos paramos jai vystyti reikia ieškoti šiuose sektoriuose. Didžiausią paramą žemės ūkio sektoriui vystyti skiriama iš Europos sąjungos. Žemės ūkis remiamas įgyvendinant bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP), kuri sukurta mūsų maisto, mūsų kraštovaizdžio ir mūsų aplinkos labui. Pagrindiniai BŽŪP tikslai:

- ūkininkų apsaugojimas nuo ekonominių pokyčių bei jų pajamų stabilizavimas;
- klimato kaitos mažinimas ir tvarus gamtos išteklių valdymas;
- visos ES kraštovaizdžio puoselėjimas ir kaimo ekonomikos gyvybingumo užtikrinimas;
- maisto tiekimo grandinių užtikrinimas ir stabilizavimas.

Šie tikslai bendri visoms ES valstybėms narėms ir juos daug lengviau pasiekti bei įgyvendinti, kai finansinė parama žemės ūkiui ir kaimo vietovėms yra teikiama centralizuotai atsižvelgiant į aktualiausias šių dienų niuansus. Užsibrėžtus 2014–2020 m. laikotarpio tikslus BŽŪP įgyvendina remdamasi trimis priemonėmis:

- *Pajamų rėmimas (I ramstis)*. Tiesioginėmis išmokomis remiami ūkiai siekiant palaikyti jų pajamų lygį bei skatinama puoselėti viešąsias gėrybes (pvz., kraštovaizdžio išsaugojimas).
- *Kaimo plėtros programa (II ramstis)*. Siekiant patenkinti konkrečius kaimo vietovių poreikius ir spręsti jose kylančius uždavinius vykdomos nacionalinės (kartais regioninės) plėtros programos. Nors atskiros ES šalys savo programose numato imtis panašių paramos priemonių

kaip ir kitos šalys, jos gali jas naudoti lanksčiai, kad, atsižvelgdamos į konkrečias ekonomines, gamtos ir struktūrines konkrečių teritorijų sąlygas, spręstų didžiausias savo problemas.

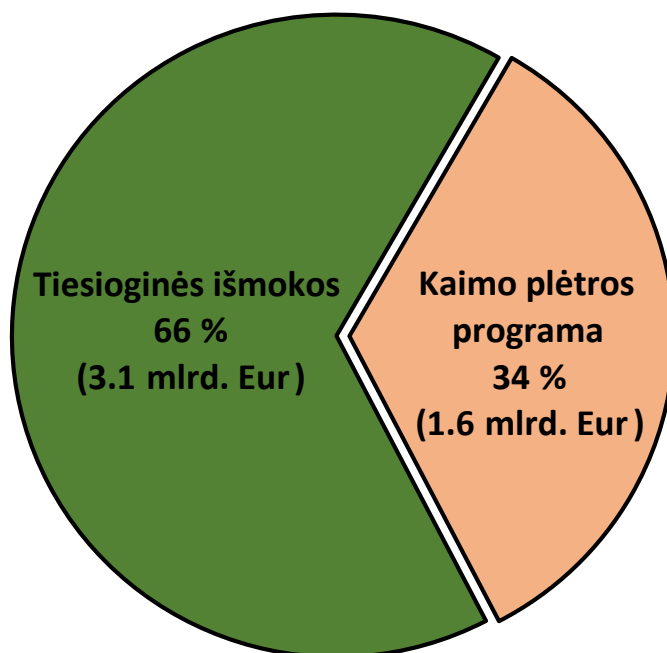
- *Rinkos priemonės (pasyvioji I ramsčio dalis).* Europos Komisija gali imtis priemonių siekdama ištaisyti sudėtingą padėtį rinkoje, pvz., kai staiga dėl pavojaus sveikatai krenta žemės ūkio produkcijos ar žaliavos paklausa, taip pat kai dėl laikino pasiūlos pertekliaus rinkoje krenta žemės ūkio produkcijos ar žaliavos kainos.

Lietuvos žemės ūkio sektoriaus veiklą ir politiką lemia bendroji ES žemės ūkio politika ir mūsų šalies makroekonominė situacija. Nors ir galima išskirti dvi stambias ūkinės veiklos subjektų grupes (šeimos ūkiai ir žemės ūkio bendrovės bei įmonės), tačiau Lietuvos žemės ūkio sektorius išlieka gana nevienalytis ir suskaldytas – 40 proc. ūkių yra mažesni nei 5 ha. Nuo 2004 m., kai Lietuva tapo ES nare, vidutinis ūkio dydis padvigubėjo ir šiuo metu yra apie 21 ha.

Lietuva taip pat pasižymi senstančia ūkininkavimo bendruomene – 35 proc. ūkininkų yra vyresni nei 65 metų amžiaus, kai ES vidurkis šiuo atveju yra 30 proc. Lietuvos ūkio sektorius mišrus, t. y. vyrauja augalininkystės ir gyvulininkystės ūkiai. Augalininkystės ūkiuose didžiąją dalį derliaus sudaro javai bei azotą kaupiantys augalai. Gyvulininkystės sektoriuje vyrauja pienininkystė bei mėsinių galvijų auginimas.

BŽŪP 2014–2020 m. laikotarpiu Lietuvos žemės ūkio sektoriuje ir kaimo vietovėse planuojama investuoti apie 4,7 mlrd. Eur. Prieš prasidedant šiam paramos laikotarpiui buvo nustatyti pagrindiniai politiniai prioritetai: darbo vietų augimas, tvarumas, modernizavimas, inovacijos ir kokybė. Tuo pačiu metu Lietuva turi galimybę pritaikyti tiesiogines išmokas ir kaimo plėtros programas prie konkrečių jos nacionalinių poreikių (1 pav).

1 pav. BŽŪP paramos paskirstymas Lietuvoje 2014–2020 m. laikotarpiu

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos duomenys

5.1. Tiesioginės išmokos, I-as ramstis

Iš viso Lietuvos 2014–2020 metų tiesioginių išmokų biudžete yra daugiau nei 3,1 mlrd. Eurų. Palyginti su praėjusiu 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuva gerokai padidino tiesioginių išmokų biudžetą, nepaisydama bendro 3,2 proc. biudžeto sumažinimo ES lygmeniu. Šios išmokos mokamos tik iš ES biudžeto. Bendroji žemės ūkio politikos (BŽŪP) 1-as ramsčio reikalavimai yra ar gali būti pritaikyti pelkininkystei vystyti. Ūkininkai ir kiti pareiškėjai gali gauti tiesiogines išmokas, jeigu atitinka nustatytus reikalavimus. Pagrindiniai teisės aktai ir jų reikalavimai gali būti pritaikyti pelkininkystei vystyti Lietuvoje.

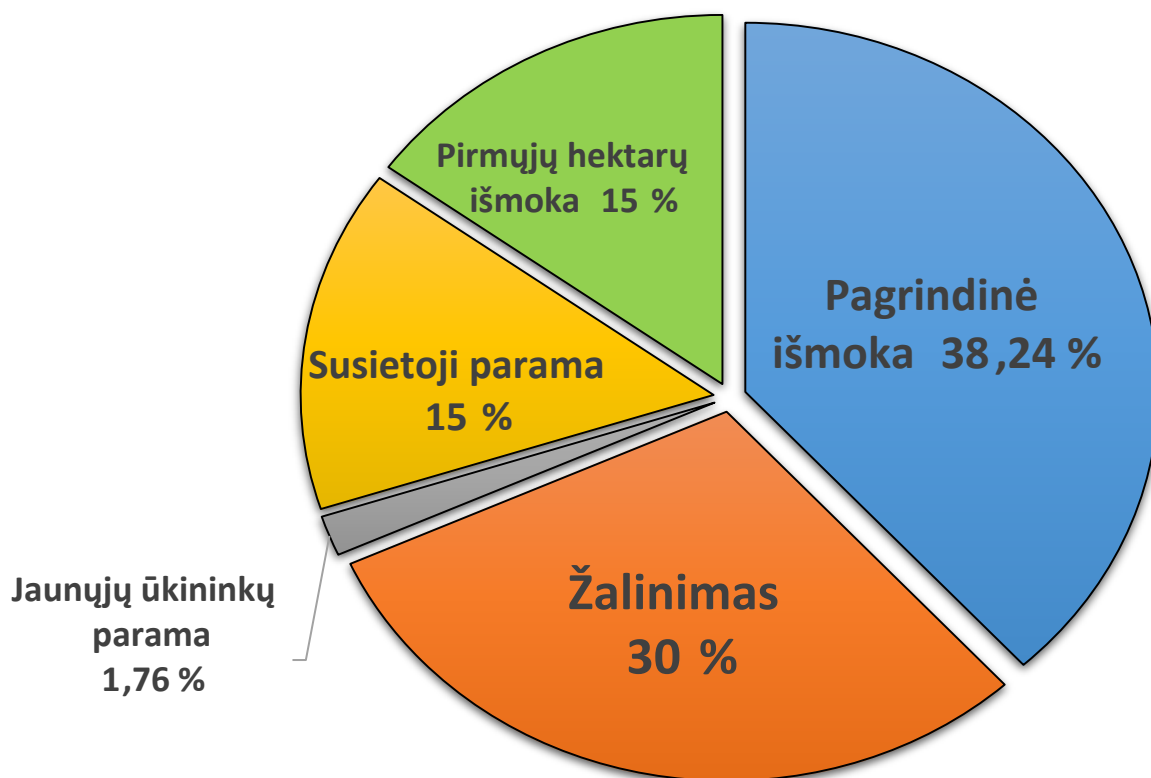
Ūkininkai ir kiti pareiškėjai gali gauti tiesiogines išmokas, jeigu jie atitinka reikalavimus, išvardytus Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 4 d. įsakyme Nr. 3D-897 „Dėl paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraiškos ir 2016–2020 metų tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių patvirtinimo“. Pagrindiniai teisės aktai ir jų reikalavimai gali būti pritaikyti pelkininkystės vystymui. Augalų, už kuriuos mokamos tiesioginės išmokos sąrašas yra lankstus ir priklauso nuo nacionalinio sprendimo, jei jis atitinka ES reikalavimus.

Tiesioginė išmoka – pagal paraiškos duomenis ir patikrų rezultatus apskaičiuojama paramos suma, kurią gali sudaryti pagrindinė tiesioginė išmoka, žalinimo išmoka, išmoka jaunajam ūkininkui, išmoka už pirmuosius hektarus, susietoji parama už plotą ir (arba) gyvulius. Tiesioginę išmoką sudaro:

- Pagrindinė tiesioginė išmoka – išmoka iš Europos Sąjungos lėšų, mokama pareiškėjui už deklaruotą plotą atitinkantį paramos teikimo reikalavimus einamaisiais metais pagal vienkartinės išmokos už plotus schemą.
- Išmoka už pirmuosius hektarus – papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų už nustatytą pareiškėjo deklaruotų žemės ūkio naudmenų pirmųjų (iki 30 ha) hektarų skaičių.
- Žalinimo išmoka – papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų už palankesnę aplinkos atžvilgiu žemės ūkio veiklą, mokama už plotą pareiškėjui, atitinkančiam žalinimo išmokos reikalavimus.
- Išmoka jaunajam ūkininkui – papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų, mokama už deklaruotą plotą pareiškėjui, atitinkančiam išmokos jaunajam ūkininkui reikalavimus.
- Susietoji parama už plotą – papildoma parama iš Europos Sąjungos lėšų, mokama tam tikrą žemės ūkio naudmenų plotą deklaruojančiam pareiškėjui už daržovių, išskyrus bulves, auginimą uždarajame (šildomuose šiltnamiuose) ir atvirajame grunte, taip pat už vaisių, uogų, baltyminių augalų, cukrinių runkelių, sėklinių bulvių auginimą bei javų auginimą iš sertifikuotos sėklos.
- Susietoji parama už gyvulius - susietoji parama už pienines karves, už mėsinius galvijus ir mėsines avis, pieninių veislių bulius, pienines ožkas.

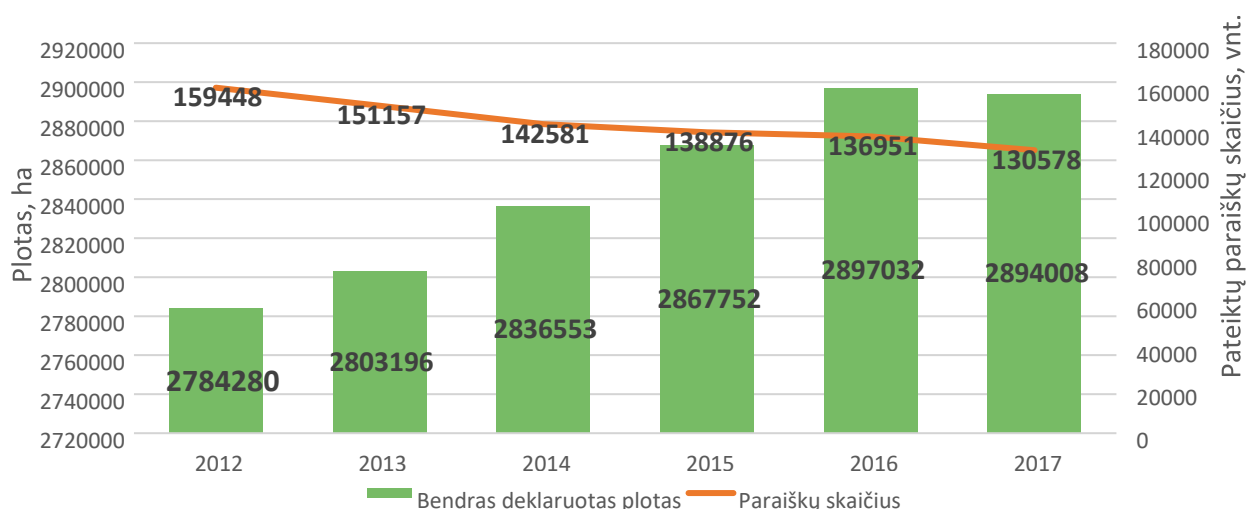
Jeigu pareiškėjų pateikti įrodymai įskaitomi kaip atitinkantys reikalavimus, šie subjektai yra tinkami tiesioginėms išmokoms gauti. 2016 metais didžiąją dalį tiesioginių išmokų sudarė pagrindinė išmoka (2 pav.).

2 pav. Tiesioginių išmokų voko paskirstymas Lietuvoje pagal atskiras paramos schemas 2016 m.

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos duomenys

3 pav. Pateiktų paraiškų skaičiaus ir bendro deklaruoto ploto pokytis 2012–2017 m.

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos informacija

Pateiktų paraiškų skaičius nuolat mažėja. Lietuvos žemės ūkyje vyksta ūkių stambėjimo procesas, kurio metu senųjų tradicijų ūkius keičia modernūs profesionalūs ūkiai, kurie turi didesnes galimybes konkuruoti ir išsilaikyti rinkoje (3 pav.). Ryšį su pelkininkyste turi: ***pagrindinė išmoka, žalinimo išmoka ir susietoji parama.***

5.1.1. Pagrindinė išmoka

Pagrindinė tiesioginė išmoka – išmoka iš ES lėšų, mokama pareiškėjui už einamaisiais metais deklaruotą plotą, atitinkantį paramos teikimo reikalavimus. Pagrindinė išmoka Lietuvoje mokama nuo 2004 m. Šios išmokos tikslas yra užtikrinti žemės ūkio veikla užsiimančių ūkininkų pagrindines pajamas. Lietuvoje šiai išmokai nuspręsta skirti 38,24 proc. bendros tiesioginių išmokų sumos. Ši išmoka yra labai svarbi, nes tik pareiškėjai kurie atitinka jos reikalavimus, gali pretenduoti į kitas išmokas. Planuojama išmoka 2018 metais - 64 Eur už ha. Jos teisinis reglamentavimas ir svarba pelkininkystės plėtrai pateikti žemiau:

Teisinis pagrindas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. 3D-897 „Dėl paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraiškos ir 2016–2020 metų tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių patvirtinimo“ ¹¹ .
Pagrindiniai reikalavimai	<ul style="list-style-type: none"> • Pareiškėjas privalo laikytis Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimų. • Naudmenos, nurodytos klasifikatoriuje, turi būti įdirbamos ir prižiūrimos. Einamaisiais metais žydintys augalai turi būti auginami ne trumpiau kaip iki jų žydėjimo pradžios. • Deklaruojamuose naudmenų plotuose turi būti auginami žemės ūkio augalai (įskaitant pievas) arba laikomas pūdymas. Jeigu žemės ūkio augalai deklaruojamame plote apskritai neauginami (jame nėra vykdoma žemės ūkio veikla), parama už tokius plotus neskiriama; • Žemės ūkio augalų plotus ariamojoje žemėje iki derliaus nuėmimo periodiškai įdirbti, kad nebūtų žemės ūkio augalus stelbiančių piktžolių (kad ariamojoje žemėje nedominuotų piktžolės arba žemės ūkio augalai nebūtų visiškai sunykę); • Pievas nušienauti bent 1 kartą per metus ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugpjūčio 1 dienos (įskaitytinai).
Poveikis	Visi pareiškėjai, kurie atitinka „Paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraiškos ir 2016–2020 metų tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių“ reikalavimus, gali gauti tiesiogines išmokas. Išmokos mokamos nepriklausimai nuo dirvožemio kilmės, sudėties, drėgmės ir vandens lygio, ūkininkavimo intensyvumo.
Spragos	Tačiau norint užsiimti pelkininkyste ir auginti pelkėms būdingus augalus, pareiškėjams kliūtimi bus reikalavimas deklaruojamuose naudmenų plotuose auginti žemės ūkio augalus (įskaitant pievas). Jeigu žemės ūkio augalai deklaruojamame plote apskritai neauginami (jame nėra vykdoma žemės ūkio veikla), parama už tokius plotus neskiriama. Dabartinis žemės ūkio kultūrų sąrašas apima daugiausia "tradicinius" pasėlius, ir tokie pelkininkystei tinkami augalai kaip kiminai ar nendrės, nėra įtraukti į sąrašą.
Perspektyvos	Reikia ekonominio pagrindimo dėl pelkėse tinkamų auginti augalų. Žemės ūkio naudmenų ir kitų plotų klasifikatoriuje įrašius daugiau augalų (dabar iš daugiamėčių sodinių yra spanguolės, bruknės) kurie tinka auginti pelkėse atsirastų teisinis pagrindas už juos gauti tiesiogines išmokas. Klasifikatorius ir žemės ūkio kultūrų sąrašas galėtų būti pakeisti (jei tai neprieštarauja ES taisyklėms).

¹¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0d1758609d2611e591078486468c1c39/fxgGckDVJx>

5.1.2. Žalinimas

Žalinimas yra viena iš tiesioginių išmokų schemų, kuriai tenka net 30 proc. visos bendros tiesioginių išmokų sumos. Žalinimo schema tamptariai susijusi su aplinkosauga, tad ir kiekvienas atskiras žalinimo reikalavimas tarnauja vis skirtingam, tačiau su aplinkai naudinga žemės ūkio veikla susijusiam tikslui. Žalinimas reikalavimai ir jų ryšys su pelkininkyste pateikti žemiau tekste.

Teisinis pagrindas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. 3D-897 „Dėl paramos už žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus bei gyvulius paraiškos ir 2016–2020 metų tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių patvirtinimo“. ¹²
Pagrindiniai reikalavimai	<p>Pareiškėjai, norintys pretenduoti gauti žalinimo išmoką, privalo laikytis trijų pagrindinių žalinimo reikalavimų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • išlaikyti turimus daugiamečių pievų ir ganyklų plotus (pievos nenaudojamos sėjomainoje penkerius ar daugiau metų). Šiuo reikalavimu siekiama kovoti su klimato kaita, kadangi žalienos mažina CO₂ išsiskyrimą į aplinką. Prognozuojama, kad bent jau artimiausiais metais Lietuvoje ši riba nebus pasiekta; • įvairinti pasėlius. Pareiškėjams, deklaruojantiems daugiau nei 10 ha ariamosios žemės, priklausomai nuo pareiškėjo ūkio dydžio, privalu turėti 2 arba 3 skirtingus pasėlius. Įvairinant pasėlius siekiama pagerinti bendrą dirvožemio kokybę; • išskirti ekologiniu atžvilgiu svarbias vietas (EASV). EASV tikslui, biologinės įvairovės išsaugojimui pasiekti pareiškėjai, deklaruojantys daugiau nei 15 ha ariamosios žemės, privalo mažiausiai 5 proc. jos dalies deklaruoti kaip EASV. <p>Pareiškėjams lengviausiai sekasi įgyvendinti pasėlių įvairinimo reikalavimą, kuris jiems nesukelia papildomų sunkumų, nes ūkiai, neatsižvelgiant į jų specifikaciją, ir taip dažniausiai augina daugiau nei vieną kultūrą, tad su šio reikalavimo įgyvendinimu susijusi situacija gera, nes užfiksuota mažiausiai pažeidimų.</p>
Poveikis	<p>Žalinimo reikalavimai skatina laikytis klimatui ir aplinkai naudingos žemės ūkio veiklos reikalavimų, teigiamai veikia dirvožemio organinės medžiagos išsaugojimą, skatindami ekstensyviai ūkininkauti. Šie reikalavimai teigiamai veikia daugiamečių žolių plotų išsaugojimą.</p> <p>Remiantis 2017 m. deklaravimo duomenimis, daugiamečių pievų plotas Lietuvoje siekia 728,3 tūkst. ha. Lietuvos mastu daugiamečių pievų plotai nemažėja. Nors daugiamečių pievų ir ganyklų išlaikymo reikalavimas neatitinka kai kurių įprasto ūkininkavimo praktikos principų, Lietuvoje daugiamečių pievų plotų santykis su bendra žemės ūkio paskirties žemės dalimi yra labai palankus žemdirbiams, kadangi jis yra mažesnis už ES vidurkį.</p> <p>2015-17 metais pareiškėjų pasirinkimas EASV reikalavimą įgyvendinti produktyviais elementais, t. y. deklaruoti plotus, kuriuose auginami azotą kaupiantys augalai, ar pūdymą (potencialiai produktyvus plotas) paaiškinamas, kadangi tokiu būdu pareiškėjai taip pat turi galimybę realizuoti užaugintą produkciją bei dažnu atveju dar pretenduoti ir į susietąją paramą už baltyminių augalų auginimą (jei auginami azotą kaupiantys augalai).</p>

¹² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0d1758609d2611e591078486468c1c39/fxgGckDVJx>

Spragos	<p>Aplinkosaugos atžvilgiu pažeidžiamas daugiameses ganyklas arba pievas, t. y. patenkančias į pievų ir joms artimų buveinių, pelkių ir medžiais apaugusių natūralių buveinių teritoriją „Natura 2000“, draudžiama arti, jų negalima ir atnaujinti – suarti ir atsėti, taip pat jose vykdyti ne žemės ūkio veiklą. Nustačius, kad pareiškėjas išarė arba šiuose plotuose ėmė vykdyti ne žemės ūkio veiklą, Agentūra informuoja pareiškėją, kad jis privalo toje pačioje vietoje atkurti daugiamesę pievą iki kitų metų paraiškos pateikimo dienos.</p> <p>Įgyvendinant EASV reikalavimą šiuo metu dominuoja produktyvūs EASV elementai – azotą kaupiantys augalai bei pūdymas, o pelkininkystei tokie netinka.</p>
Pespektyvos	<p>Žalinimo taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint paskatinti pelkininkystės plėtrą galima ją labiau susieti su žalinimo reikalavimų vykdymu ūkyje. Kad pareiškėjai susidomėtų rasti ir rekomenduoti tokius žolinius augalus, kurie tikėtų augti perteklingos drėgmės sąlygomis.</p>

5.1.3. Susietoji parama

Tai papildoma parama pareiškėjams, mokama už deklaruotus plotus Lietuvos pasirinktame augalininkystės sektoriuje ir (arba) už gyvulius – gyvulininkystės sektoriuje. Šiai paramos schemai skiriama 13 proc. bendros Lietuvos tiesioginių išmokų sumos. Ši dalis gali būti padidinta dar 2 proc. punktais, skiriant bent 2 proc. bendros tiesioginių išmokų sumos baltyminiams augalams remti. Lietuva, siekdama kuo labiau remti gamybą, šia galimybe pasinaudojo ir baltyminiams augalams skyrė šiuos papildomus 2 proc., todėl iš viso susietajai paramai skirta 15 proc. bendros tiesioginių išmokų sumos.

Nuo 2017 m. susietosios paramos schema papildyta trimis naujomis paramos rūšimis augalininkystės sektoriuje: parama už sertifikuota sėkla apsėtus javų plotus, parama už sėklines bulves ir parama už cukrinius runkelius. Bendra 2017 m. susietosios paramos suma yra 70,06 mln. Eur. Preliminarūs vidutiniai numatomi išmokų dydžiai 2018 m. pagal atskiras paramos schemas:

- Baltyminiai augalai - 47 Eur už ha
- Lauko daržovės - 334 Eur už ha
- Uždaro grunto daržovės - 38 Eur už ha
- Vaisiai ir uogos - 247 Eur už ha
- Melžiamos karvės - 98 Eur už ha
- Pieninių veislių buliai - 74 Eur už ha
- Mėsiniai galvijai - 124 Eur už ha
- Mėsinėms avims - 12 Eur už ha
- Pieninėms ožkoms - 22 Eur už ha
- Sertifikuota javų sėkla - 17 Eur už ha
- Cukriniai runkeliai - 127 Eur už ha
- Bulvės sėklai - 212 Eur už ha.

Ši parama teikiama visiems pareiškėjams atitinkantiems reikalavimus, o specialiai pelkininkystei nėra aktuali nagrinėti. Taisyklėse nėra sąsajos su drenažo sistemų reguliavimu ar net uždarymu, bei ir padidėjusiu vandens lygiu ariamoje žemėje ar pievose. Ateityje bus galimybė įtraukti į sąrašą augalus arba žolėdžius gyvūnus, kurie yra tinkami pelkininkystės vystymui.

5.1.4. Kompleksinė parama: geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimų laikymasis

Visa tiesioginė pagalba ūkininkams yra mokama laikantis griežtų standartų, susijusių su aplinka, maisto sauga, augalų ir gyvūnų gerove ir bendru reikalavimu išlaikyti ūkininkams savo valdomą žemę produktyvios bei geros agrarinės būklės. Tai vadinama kompleksine parama. Jei šių taisyklių nesilaikoma, parama gali būti sustabdyta ir ūkininkui gali būti taikomos sankcijos. Pelkininkystei šie geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimai taip pat svarbūs, jų analizė pateikiama tekste žemiau:

Teisinis pagrindas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. gruodžio 5 d. įsakymo Nr. 3D-932 „Dėl Žemės ūkio naudmenų geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimų, taikomų nuo 2015 metų, aprašo patvirtinimo“ ¹³ .
Pagrindiniai reikalavimai	4 GAAB standartui „Minimali dirvožemio dangą“ įgyvendinti – 4 GAAB reikalavimas – ariamojoje žemėje turi būti auginami žemės ūkio augalai arba laikomas juodasis pūdymas. Juodąjį pūdymą (išskyrus juodąjį pūdymą ekologinių laukų apsaugos juostose) iki kiekvienų metų lapkričio 1 d. būtina apsėti arba apsodinti žemės ūkio augalais.
Poveikis	Ariamoje žemėje turi būti auginami žemės ūkio augalai įrašyti klasifikatoriuje.
Spragos	Nėra įrašyta 6 GAAB reikalavimo išsaugoti organines medžiagas esančias dirvožemyje.
Perspektyvos	Šiuo metu yra galiojantis reikalavimas atitikti 6 GAAB standartui „Dirvožemio organinių medžiagų lygio išsaugojimas, įskaitant ariamųjų ražienų deginimo draudimą“ įgyvendinti – 6 GAAB reikalavimas – žemės ūkio augalai bei jų ražienos, žolė ganyklose arba pievose, taip pat daugiametės ganyklose arba pievose negali būti deginami, išskyrus atvejus, numatytus Aplinkos apsaugos reikalavimuose deginant sausą žolę, nendres, šiaudus bei laukininkystės ir daržininkystės atliekas, patvirtintuose Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. rugsėjo 1 d. įsakymu Nr. 269 „Dėl aplinkos apsaugos reikalavimų deginant sausą žolę, nendres, šiaudus bei laukininkystės ir daržininkystės atliekas patvirtinimo“. Šį reikalavimą galima reformuluoti susiejant su organinių medžiagų išsaugojimu dirvožemyje, nes tai yra svarbu saugant durpynus ir vystant pelkininkystę.

Lietuvos ūkininkams skiriamos tiesioginės išmokos yra vienos mažiausių ES. Jos ES valstybėms buvo suskaičiuotos naudojant vienodą metodiką – remiantis 2000–2002 m. šalyse buvusiu žemės ūkio produkcijos derlingumu, laikytų gyvulių skaičiumi ir pan. Nuo 2014 m. buvo pradėtas palaipsninis tiesioginių išmokų vienodinimas tarp ES valstybių narių, kai mažinamos išmokos didžiausias išmokas gaunančioms valstybėms bei didinamos – mažiausiai gaunančioms. Šio vienodinimo rezultatas – Lietuvoje 2019 m. pasiektinas 75 proc. ES tiesioginių išmokų lygis – 196 Eur/ha. Šis lygis yra toks pat kaip Latvijoje ir Estijoje. Tačiau didėjant deklaruojamam plotui, hektarui tenkanti išmoka atitinkamai mažėja.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad iš tiesioginių išmokų pelkininkystei yra svarbios sąlygos ir reikalavimai gauti pagrindinei ir žalinimo išmokoms. Tie reikalavimai gali būti koreguojami, jeigu bus pateikti argumentai. Taip pat tuėtų būti peržiūrėti ir pakoreguoti kompleksinės paramos reikalavimai, tai yra Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimų laikymasis.

¹³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7ae407807cca11e49386e711974443ff/mdNoQrOyTC>

5.2 Kaimo plėtros programa (BŽŪP- 2 ramstis)

Europos Komisija 2015.02.13 d. sprendimu Nr. C(2015)842 patvirtino Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programą. Paskutinis pakeitimas patvirtintas 2018-06-12 EK sprendimu Nr. C(2018) 3841)¹⁴. Programoje yra planuojama visoms priemonėms finansuoti 1 977 838 291,9 Euro. Didžioji dalis šios sumos bus gauta iš ES biudžeto -1 613 088 240,0 eurų, kas sudaro apie 81,56 % visos viešosios paramos. Lietuva prie atskirų priemonių įgyvendinimo prisideda iš nacionalinio biudžeto 15 ar 25 %, kas per programavimo laikotarpį sudaro papildomus 364 750 051,9 eurų. Kaip finansai yra paskirstyti pagal atskiras priemones yra pateikta 1 lentelėje.

Lentelė Nr 1. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos finansinis planas

Priemonės kodas	Priemonė	Viešoji parama iš viso	
		Eur	Proc.
1	Žinių perdavimas ir informavimo veikla	18 995 816,5	0,96%
2	Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos	4 588 235,3	0,23%
3	Žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemos	4 224 705,9	0,21%
4	Investicijos į materialųjį turtą	608 537 508,2	30,77%
6	Ūkio ir verslo plėtra	238 721 981,2	12,07%
7	Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	76 110 777,6	3,85%
8	Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą	115 383 679,0	5,83%
9	Gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas	1 788 829,4	0,09%
10	Agrarinė aplinkosauga ir klimatas	139 999 142,7	7,08%
11	Ekologinis ūkininkavimas	150 784 677,3	7,62%
12	Natura 2000 išmokos ir su Bendrąja vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos	19 047 581,3	0,96%
13	Išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių	287 036 066,7	14,51%
15	Miškų aplinkosaugos ir klimato paslaugos ir miškų išsaugojimas (tęstiniai įsipareigojimai)	1 274 332,0	0,06%
16	Bendradarbiavimas	22 218 728,2	1,12%
17	Rizikos valdymas	17 460 284,7	0,88%
19	LEADER programa	113 865 052,2	5,76%
20	Techninė pagalba	67 439 446,6	3,41%
113	Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos (tęstiniai įsipareigojimai)	90 361 447,1	4,57%
	IŠ VISO	1 977 838 291,9	100,00%

Šaltinis: Žemės ūkio ministerijos informacija

¹⁴ <https://zum.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kaimo-pletra/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/programa-2>

Pareiškėjai gali pretenduoti į šias priemones, jeigu atitinka jų reikalavimus. Iš dabar galiojančių priemonių tiesioginį ryšį su pelkininkyste turi 10 priemonė- „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“, bei 12 priemonė „Natura 2000 išmokos“ ir su Bendrąja vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos.

5.2.1. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas

Iš 10 priemonės- „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ remiamos 13 veiklų iš kurių susijusiomis su pelkininkyste galima išskirti šias:

- „Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“ – 208 Eur už ha;
- „Nykstančios mėsinių nendrinukų populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse“ – 160 Eur už ha;

Šios priemonės veiklos „Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“ ir „Nykstančios mėsinių nendrinukų populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse“ saugo šlapias kurias daugumoje atvejų yra durpynuose. Toliau yra pateikiama detalesnė reikalavimų analizė.

„Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“

Teisinis pagrindas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. 3D-254 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „AGRARINĖ APLINKOSAUGA IR KLIMATAS“ įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“ ¹⁵ .
Pagrindiniai reikalavimai	<p>Pareiškėjai ir (arba) paramos gavėjai įsipareigoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vykdyti veiklą tik Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytuose šlapynių plotuose. Informacija apie šiuos plotus skelbiama PPIS; • neįrengti naujų drenažo sistemų ar laistymo ir drėkinimo sistemų; • nenaudoti mineralinių ir organinių trąšų (išskyrus gyvulių ganyimą), augalų apsaugos produktų; • kasmet šienauti arba ganyti jose gyvulius, laikantis šių reikalavimų (pareiškėjas gali laisvai nuspręsti, ar ganyti, ar šienauti) • šienauti pradėti ne anksčiau kaip liepos 15 d.; • ganyti gyvulius ganiavos laikotarpiu ne didesniu intensyvumu kaip 1 SG / ha pagal priemonės veiklą deklaruotame plote; • ganyti gyvulius nuo gegužės 1 d. iki spalio 30 d.; • nenuganytos žolės likučius nušienauti. Pašalinti nušienautą žolę bei nenuganytos arba nušienautos žolės likučius iki kitų metų kovo 1 d.
Poveikis	<p>Ši priemonė nėra labai populiari tarp ūkininkų. Remiantis naujausiais NMA duomenimis (2018.08), 2014-2018 m. Laikotarpiu pareiškėjams sumokėta 23 734 753 eurų, tai yra tik 17 proc. lėšų, skirtų šiai priemonei įgyvendinti Lietuvos KPP 2014-2020 metų laikotarpiu. Priemone numatomas padengti 74 000 hektarų dydis. 2016 m. pabaigoje konkrečių pievų tvarkymui buvo tik 5 967 ha.</p> <p>Reikalavimai padeda laikytis klimatui ir aplinkai naudingos žemės ūkio veiklos reikalavimų, skatina ekstensyviai ūkininkauti, neleidžia arti. Šie reikalavimai teigiamai veikia organinės medžiagos išsaugojimą dirvožemyje, daugiamečių žolių plotų išsaugojimą.</p>
Spragos	Yra draudžiama įrengti drėkinimo sistemas, kurių gali reikėti sausringų metų laikotarpiu augalams, ženkliai apriboja dirvos paruošimo augalams būdų

¹⁵ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c18db4d0dd7111e48533ed4be8ca86a2/LrNejdcPPV>

	<p>pasirinkimą (negalima arti). Esant reikalui negalima tręšti ar naudoti augalų apsaugos priemones, kad ir kokios jos būtų (organinės kilmės taip pat).</p> <p>Reikalavimai yra nukreipti į konservavimą, o ne į ūkinę veiklą, todėl sudėtinga būtų rasti natūraliai šlapynėse augančius ir ūkinę vertę turinčius augalus. Dar sudėtingiau surasti tokius augalus kurie pareiškėjams labiau apsimokėtų, nei šiuo metu gaunama išmoka.</p>
Perspektyvos	<p>Taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint paskatinti pelkininkystės plėtrą reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo. Juo vadovaujantis šlapžemių priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste.</p>

5.2.2. Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse

Teisinis pagrindas	<p>Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. 3D-254 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „AGRARINĖ APLINKOSAUGA IR KLIMATAS“ įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“¹⁶</p>
Pagrindiniai reikalavimai	<p>Pareiškėjai ir (arba) paramos gavėjai įsipareigoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vykdyti veiklą šlapynėse, kuriose nustatytos meldinių nendrinukių buveinių. Informacija apie šiuos plotus skelbiama PPIS; • neįrengti naujų drenažo sistemų; • nenaudoti augalų apsaugos produktų, mineralinių ir organinių (išskyrus gyvulių ganymą) trąšų, kalkinimo priemonių; • šienauti 50 proc. pagal šią veiklą deklaruoto ploto kiekvienais metais (per 2 metus nušienaujant visą plotą); • pradėti šienauti ne anksčiau kaip rugpjūčio 1 d.; • sutvarkyti nupjautą žolę (pvz., sugrėbti, surulonuoti, sudėti į krūvas ar kt. būdais) iki spalio 1 d. bei išvežti iki kitų metų kovo 1 d.; • nepaskleisti nušienautos ar susmulkintos žolės; • laikytis ganymo reikalavimų (jei ganoma); • laikyti gyvulius ir vidutiniškai ganiavos laikotarpiu ganyti ne mažesniu intensyvumu kaip 0,3 SG/ha ir ne didesniu intensyvumu kaip 1 SG/ha pagal Priemonės veiklą deklaruoto ploto; • ganyti galima visame pagal priemonės veiklą deklaruotame plote; • ganyti baigti iki spalio 15 d.
Poveikis	<p>Reikalavimai skatina laikytis klimatui ir aplinkai naudingos žemės ūkio veiklos reikalavimų, ekstensyvina ūkininkavimą, neleidžia arti. Šie reikalavimai, saugo nendrinukės buveines, teigiamai veikia organinės medžiagos išsaugojimą dirvožemyje, daugiamečių žolių plotų išsaugojimą.</p>
Spragos	<p>Apriboja dirvos paruošimo augalams būdų pasirinkimą (negalima arti). Esant reikalui negalima tręšti ar naudoti augalų apsaugos priemones, kad ir kokios jos būtų (organinės kilmės taip pat).</p>

¹⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c18db4d0dd7111e48533ed4be8ca86a2/LrNejdcPPV>

	Reikalavimai yra nukreipti į konservavimą, o ne į ūkinę veiklą, todėl sudėtinga būtų rasti natūraliai šlapynėse augančius ir ūkinę vertę turinčius augalus. Dar sudėtingiau surasti tokius augalus kurie pareiškėjams labiau apsimokėtų, nei šiuo metu gaunama išmoka.
Perspektyvos	Taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint paskatinti pelkininkystės plėtrą reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo. Juo vadovaujantis šios priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste.

Veiklos „Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose“ išmoka yra 291 Eur už ha, reikalavimai panašūs kaip ir šlapynėse, todėl detaliau jų nenagrinėsime.

Ūkininkai, kurių dirbamuose žemės plotuose šiltuoju metų laiku gyvena meldinės nendrinukės, gali pasinaudoti parama pagal KPP priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos sritį „Meldinių nendrinukių buveinių išsaugojimas“. Jos prioritetas – atkurti, išsaugoti ir pagerinti su žemės ūkiu susijusias ekosistemas. Priemonės tikslinė sritis – įgyvendinti bendruosius aplinkosaugos tikslus, susijusius su biologinės įvairovės išsaugojimu ir ekosistemų subalansuotu funkcionavimu, išsaugant nustatytas ir patvirtintas meldinių nendrinukių *Acrocephalus paludicola* buveines. Kompleksiniai tikslai yra susiję su šlapynėmis:

- išsaugoti kraštovaizdį;
- tvarkyti natūralias ir pusiau natūralias pievas bei ekstensyviai naudojamas šlapyne;
- sudaryti palankias sąlygas šiems ypač retiems paukščiams išlikti natūraliose ir pusiau natūraliose pievose bei ekstensyviai naudojamose šlapynėse.

Remiama veikla:

- krūmų pašalinimo ir sutvarkymo darbai;
- šienavimo ir nupjautos žolės, nendrių sutvarkymo darbai;
- nukirstų krūmų ir nupjautos žolės, nendrių išvežimo darbai.

Paramos dydis: didžiausia paramos suma vienam pareiškėjui – 85 000 Eur. Į šią sumą neįskaičiuojamas pirkimo ir (arba) importo pridėtinės vertės mokestis (PVM). Finansuojama 100 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų. Pareiškėjams, kurių laukuose gyvena šis paukštėlis gaunamą paramą galima panaudoti pelkininkystei vystyti, o šios veiklos reikalavimus peržiūrėti ir susieti su pelkininkystės vystymu.

5.2.3. Natura 2000 išmokos ir su Bendrąja vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos

Tikimasi, kad 12 priemonės „Natura 2000 išmokos ir su Bendrąja vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ kompleksinis tikslas – aplinkos išsaugojimas, klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie jo – padės išsaugoti genetinę ir rūšinę pievų ir miškų ekosistemų įvairovę, padidinti jų atsparumą ir užtikrins ekologinių procesų nenutrūkstumą. Pagal priemonę remiamos veiklos sritys, susijusios su biologinės įvairovės geros apsaugos būklės užtikrinimu, nustatant ir pritaikant ūkinės veiklos galimybes ir ūkininkavimo būdą taip, kad jis nekeltų pavojaus atskirų rūšių ir buveinių paplitimo arealams, ir su augančiu visuomenės poreikiu švariai ir sveikai aplinkai:

- parama pagal veiklos sritį „Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“ skiriama kasmet už kiekvieną žemės ūkio paskirties žemės hektarą, esantį „Natura 2000“ teritorijoje, siekiant paramos gavėjams kompensuoti šiose vietovėse dėl direktyvų 92/43/EEB ir

2009/147/EB privalomų reikalavimų įgyvendinimo patirtas papildomas išlaidas ir prarastas pajamas;

- parama pagal veiklos sritį „Parama „Natura 2000“ miškuose“ skiriama kasmet už kiekvieną miško hektarą, esantį „Natura 2000“ teritorijoje arba kitoje gamtiniu požiūriu vertingoje teritorijoje, siekiant paramos gavėjams kompensuoti šiose vietovėse dėl direktyvų 92/43/EEB ir 2009/147/EB privalomų reikalavimų įgyvendinimo patirtas papildomas išlaidas ir prarastas pajamas.

Teisinis pagrindas	Patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. 3D-246 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“ ¹⁷ .
Pagrindiniai reikalavimai	<p>Pagal veiklos sritį „Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“ pagrindiniai reikalavimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pievas nušienauti bent 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki spalio 30 d. (įskaitytinai); • pievų laukuose, taip pat sodų ir uogynų tarpueiliuose, kuriuose laikoma pieva, visą vegetacijos laikotarpį neturi būti augmeniją stelbiančių, sustabarėjusių, taip pat sėklas subrandinusių arba išbarsčiusių piktžolių; • nuo einamųjų metų sausio 1 d. iki liepos 31 d. juodajame pūdyme nevykdoma jokia žemės ūkio gamyba (t. y. sėja, auginimas ir derliaus nuėmimas) einamųjų metų produkcijai gauti. Juodasis pūdymas turi būti periodiškai įdirbamas taip, jog jame nebūtų subrendusių ir žydėjimo stadiją pasiekusių piktžolių. Žaliajame pūdyme nevykdoma jokia žemės ūkio gamyba einamųjų metų produkcijai gauti, t. y. negali būti ganomi gyvuliai, šienaujama žolė arba auginami kiti nei žoliniai (TI taisyklių 2 priedo V skyriuje pateikto Žemės ūkio naudmenų ir kitų plotų klasifikatoriaus III grupėje ir kodu GPŽ deklaruojami) augalai. Žaliajame pūdyme auginami dirvos struktūrai gerinti skirti žoliniai augalai ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugsėjo 15 d. turi būti įterpiami į dirvą (žaliosios masės susmulkinimas ir įterpimas į dirvą nėra laikomas žemės ūkio gamybos vykdymu), o prieš įterpiant į dirvą, draudžiama nuimti šių augalų derlių; • sodų ir uogynų tarpueilius (išskyrus tuos tarpueilius, kuriuose yra pieva) periodiškai įdirbti (mechanškai arba chemiškai) taip, kad juose būtų sunaikintos piktžolės. Sodų ir uogynų tarpueilius, kuriuose yra pieva, nušienauti ne mažiau kaip 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki rugpjūčio 1 d. Soduose ir uogynuose iš deklaruojamų laukų ploto pašalinti negyvus vaismedžius, vaiskrūmius ir jų liekanas; • Nemuno deltos užliejamų pievų teritorijoje, kuri priskiriama prie vietovių, kuriose esama specifinių kliūčių, kategorijos (Lumpėnų, Stoniškių, Kintų ir Rusnės seniūnijose), žolės ritinius išvežti iš laukų iki spalio 1 d.; • žemės ūkio augalų plotus ariamojoje žemėje iki derliaus nuėmimo periodiškai įdirbti, kad nebūtų žemės ūkio augalus stelbiančių piktžolių, kai žemės ūkio augalai piktžolynuose yra sunykę ir (arba) išnykę;
Poveikis	Priemonės reikalavimai prisideda prie aplinkos saugojimo, taip pat ir šlapių durpynų vietų kur galima užsiimti pelkininkyste.

¹⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f92e1ed0d98311e4b6acbc7f0d87c3ec/WDmywhfRks>

Spragos	Priemonė yra orientuota į pasyvų konservavimą. Gali būti problema laikytis terminų dėl derliaus nuėmimo. Poveikis neutralus.
Perspectives	Turint konkrečius pelkininkystei tinkančius augalus, galima būtų peržiūrėti terminus ir kitus reikalavimus.

5.2.4. Parama žemės ūkio vandentvarkai

Kad Lietuvos žemės ūkis taptų konkurencingas, naujos investicijos į mašinas ir technologijas yra būtinos, kartu su naujų žinių perdavimu, konsultavimu ir teikimu informacijos, kuri daugiausia skirta produkcijos lygiui ir produktyvumui didinti. Kartu su šiomis naujomis investicijomis svarbu gerai funkcionuojančios drenažo sistemos ir sausa žemė. Šiuo požiūriu galima teigti, kad visos tiesioginės išmokos ir KPP investicijų priemonės vienaip ar kitaip, palaikančios investicijas, veikia prieš durpynų vandens lygio atstatymą/drėkinimą ir pelkininkystės plėtojimą juose.

Remiantis Žemės melioracijos ir hidromelioracijos inžinierių asociacijos nuomone, neįmanomas pažangus, konkurencingas ūkis be funkcionuojančių drenažo sistemų. Nėra jokių abejonių, kad bet kokios technologijos šlapiose žemėse naudos daugiau degalų, taigi ir labiau terš orą. Be to ūkininkams bus pagunda naudoti daugiau trąšų, kad gautų tą patį derlių dėl trumpesnio vegetacijos periodo.

Peržiūrėjus 4 priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos „Parama žemės ūkio vandentvarkai“ įgyvendinimo taisyklės, galima teigti, kad ši veikla veikia prieš pelkininkystės plėtrą.

Teisinis pagrindas	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. liepos 17 d. įsakymas Nr. 3D-578 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos „Parama žemės ūkio vandentvarkai“ įgyvendinimo taisyklių“ ¹⁸ .
Pagrindiniai reikalavimai	Pagal priemonės veiklos sritį remiama tokia veikla: <ul style="list-style-type: none"> • lauko drenažo inžinerinės infrastruktūros atnaujinimas; • lauko drenažo sistemų pritaikymas joms keliamiems aplinkosauginiams reikalavimams; • vietinės reikšmės vidaus kelių rekonstrukcija bei įrengimas ir ariamos žemės kalkinimas pagal projektą.
Poveikis	Priemonė skatina atnaujinti lauko drenažo inžinerinę infrastruktūrą, tai yra sausinti užmirkstančius laukus. Dėl to pašalinama per didelė drėgmė ir didėja tradicinių žemės ūkio kultūrų derlingumas. Tai intensyvina ūkininkavimą ir padidina ūkių pelningumą. Kiekvienais metais šiai priemonei skiriama apie 10-25 milijonus eurų, intensyvumas yra iki 80%. Pareiškėjai gali būti savivaldybės, asociacijos ar grupės. Vieno projekto vertė yra iki 300 000 eurų. Remiantis Žemės melioracijos ir hidromelioracijos inžinierių asociacijos skaičiavimais ir nuomone, bendras melioruotų žemės plotas yra apie 3 mln. hektarų. Apie 250 000 hektarų yra blogos ar labai blogos būklės. Kiekvienais metais šis plotas didėja 10%. Normaliam remontui, remontui ir restauravimui būtina gauti valstybės paramą mažiausiai 50 milijonų eurų kasmet.
Spragos	Melioracija naikina pelkes, ir veikia prieš pelkininkystės plėtrą. Priemonė praktikoje yra orientuota į ūkinę veiklą. Tačiau mažai pareiškėjų žino apie reguliuojamo drenažo

¹⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/890171602f1511e583cd9eafb0746d51/hwWZafucnq>

	privalumus, ir kad ši priemonė finansuoja reguliuojamų drenažo sistemų įrengimą, kuris gali būti naudojamas ir pelkininkystei vystyti.
Perspektyvos	<p>Taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint atsisakyti šios priemonės, bei paskatinti pelkininkystės plėtrą reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo. Juo vadovaujantis šios priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste. Tam reikia labai svarių ekonominių argumentų atsisakymui įprastinės ūkinės veiklos ir pereiti prie pelningo ūkininkavimo auginant augalus užmirkstančiuose žemės plotuose.</p> <p>Ūkininkai turėtų žinoti, kas yra reguliuojamas drenažas ir kaip jis gali būti naudojamas vandens lygiui pakelti, kai to reikia. Šiuo metu Aleksandro Stulginskio universitetas ir Žemės ūkio konsultacinė tarnyba vykdo projektą, kuris skatina reguliuojamo drenažo naudojimą parodydamas jo privalumus, o šias žinias galima naudoti plėtojant ir skatinant pelkininkystę.</p>

5.2.5. Kitos KPP priemonės

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos 4 priemonės „*Investicijos į materialųjį turtą*“ veiklos skirtos investicijoms, pagal kurias galima įsigyti įvairios technikos ar statyti statinius gali būti naudojamos įvairiems tikslams. Jeigu šiuo metu taisyklėse nėra įrašyta konkrečios technikos reikalingos pelkininkystei, tai taisyklės galima peržiūrėti ir papildyti. Detaliau nagrinėti konkrečias veiklas nėra tikslinga.

Miškininkystei yra skirta 8 priemonė: „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“. Joje 5 veiklos sritys:

- "Miško veisimas";
- "Miškams padarytos žalos prevencija ir atlyginimas" ;
- "Investicijos, kuriomis didinamas miškų ekosistemų atsparumas ir aplinkosauginė vertė";
- "Investicijos į miškininkystės technologijas".

Tačiau juose apie durpynus, pelkės ar šlapžemės nekalbama, todėl galima teigti, kad šiuo metu ryšio su pelkininkyste nėra.

6. Perspektyvos

Bendraujant su Žemės ūkio ministerijos, Nacionalinės mokėjimo agentūros, Nacionalinės žemės tarnybos specialistais ir ūkininkų atstovais susidarė įspūdis, kad šiuo metu žinios apie pelkininkystę ir jos vystymo galimybes yra labai minimalios. Ūkininkus domina rinkos galimai pelkininkystės produkcijai ir techninės galimybės ją auginti. Informacija apie galimą pelkininkystės produkciją yra minimali, todėl konkrečios nuomonės neturi.

Specialistai ir vadovai nuo kurių daug priklauso esamų ar naujai kuriamų BŽŪP priemonių tikslai ir turinys yra geranoriškai nusiteikę dėl pelkininkystės plėtros galimybių. Ypač juos domina pelkininkystė, kaip alternatyva melioracijos sistemų atnaujinimui. Visų pirma jie yra suinteresuoti jos vystymu kaip alternatyva išlaikyti senas drenažo sistemas - ar geriau, suteikti jiems naują vandens lygio reguliavimo funkciją. Tačiau žinių trūksta, kaip tai padaryti praktikoje. Šiais metais buvo pakeista Žemės ūkio ministerijos struktūra. Po reformos iš buvusio melioracijos skyriaus liko tik vienas specialistas, kuris šiuo metu koordinuoja tik vieną priemonę apie vandens valdymą. Kiti šios srities specialistai buvo atleisti.

7. Išvados, pasiūlymai

Apibendrinant galima daryti išvadas, kad:

1. Pelkininkystė - tai žemės ir miškų ūkis šiuo metu šlapiuose ir atgaivinuose (kur atstatomas buvęs vandens lygis) durpynuose, tai ir galimos paramos jai vystyti reikia ieškoti šiuose sektoriuose.
2. Pelkių ir šlapių žemių panaudojimas ūkiniam tikslams yra svarbiausias žemės ūkio sektoriui.
3. Svarbu, kad pelkininkystė būtų suprantama, kaip integrali žemės ūkio veikla, o ją vystant būtų gaminama konkurencinga, paklausi vidaus ir užsienio rinkose produkcija.
4. Dabartiniuose teisės aktuose nepripažįstama, kad drenažas sunaikina durpes. Pelkininkystė galėtų tapti alternatyva drenažo sistemų atkūrimui, jei ūkininkavimas drėgnose durpynuose taptų pelningas.
5. Daugiausia paramos šiuo metu ir ateityje žemės ūkiui vystyti skiriama iš ES vadovaujantis Bendrąja žemės ūkio politika.
6. Iš tiesioginių išmokų (BŽŪP I ramstis) pelkininkystei yra svarbios sąlygos ir reikalavimai gauti pagrindinei ir žalinimo išmokoms.
7. Tiesioginėms išmokoms gauti reikalavimai gali būti koreguojami. Tai taip pat apimtų pelkininkystei tinkamų augalų kaip žemės ūkio kultūrų įtraukimą į atitinkamą dokumentą.
8. Persvarstyti terminus, per kuriuos turi būti vykdoma žemės ūkio veikla, kad būtų galima padaryti išimtį dėl nendrių derliaus nuėmimo žiemos metu ir, jei reikia, kitų, tinkančių pelkininkystės augalų derliaus nuėmimo terminų.
9. Taip pat turėtų būti peržiūrėti ir pakoreguoti kompleksinės paramos reikalavimai, tai yra Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimų laikymasis.
10. Pelkininkystės plėtrai labai svarbu technologinis ir ekonominis ūkinės veiklos pagrindimai yra labai svarbūs ūkininkams besidomintiems pelkininkystės vystymu, o taip pat peržiūrint dabartines bei kuriant naujas BŽŪP priemones.
11. Galima parama pelkininkystei (kaip ir įprastiniam žemės ūkiui ar miškininkystei) turi būti katalizatoriaus, o ne tikslas. Reikia vengti ją naudoti vien tik kaip kompensacijas.
12. Žemės ūkyje veikiančios aplinkosauginės priemonės yra nukreiptos į konservavimą, o užauginta žolės biomasė dirbtinai išimama iš ekologinio ciklo tampa taršos šaltiniu.
13. Siekiant, kad pelkininkystė, būtų pripažinta ir taptų viena iš žemės ūkio strategijos prioritetų Lietuvoje ir ES, turėtų būti teikiama informacija ir mokymai politikos formuotojams, valstybės tarnautojams, mokslininkams, konsultantams, ūkininkams. Reikalinga parengti ir sutarti dėl priemonių kurios:
  - turėtų technologinį pagrindimą ir ekonominius vertinimus;
  - būtų orientuotos į konkrečių ir pamatuojamų tikslų įgyvendinimą;
  - skatintų kurti aukštą pridėtinę vertę turinčią pelkininkystės produkciją,
  - teiktų visuomenei naudą (kurtų visuomenines gėrybes);
  - racionaliai naudotų gamtos resursus ir mokesčių mokėtojų pinigus.